

Glicerio SÁNCHEZ RECIO, Roque MORENO FONSERET, Francisco SEVILLANO CALERO, *Estudios sobre el franquismo en la provincia de Alicante. Poder político, actitudes económicas y opinión*, Alicante, Universidad de Alicante, 1995.

En aquesta publicació es presenten els resultats del treball de l'equip d'investigació sobre el franquisme de la Universitat d'Alacant. Encara que hi ha una utilització comuna i una mateixa metodologia i interpretació de determinades fonts, particularment dels informes dels caps provincials de FET-JONS i de les fitxes personals de càrrecs municipals conservades a l'Arxiu General de l'Administració, es tracta d'estudis de diferent entitat.

La primera part, elaborada per Francisco Sevillano, ofereix el marc teòric i historiogràfic amb l'aportació de l'índex de fonts localitzades. Amb una encertada síntesi del curs de la historiografia fins avui, situa l'obra dins del conjunt de treballs d'àmbit local i provincial que s'han realitzat en altres llocs com les Canàries, Màlaga, Sòria, Albacete o Terol. En aquest cas, l'equip d'investigació ha treballat sobre les comarques del Sud del País Valencià en els anys quaranta i cinquanta.

L'aportació de Glicerio Sánchez és una anàlisi dels alcaldes i els regidors franquistes dels municipis alacantins. L'autor arriba a defensar una tesi de l'heterogeneïtat per continuïtat en les eleccions municipals dels vincles generats per l'origen polític d'abans de la guerra, així com per l'abundància de conflictes entre poders i bàndols, durant els anys quaranta. Si afegim a això una definició del règim de Franco com una «dictadura accidental que va instrumentalitzar la ficció de la monarquia», les conclusions són, en part, properes a la teoria del pluralisme limitat i de l'escassa institucionalització de J.J. Linz. La metodologia és, en aquest sentit, un condicionant prou significatiu. Consisteix en l'intent de lectura d'una estadística provincial de procedències polítiques del personal polític municipal, bo i prescindint de l'anàlisi de les diverses combinacions locals. Amb aquest objectiu, l'autor compara les províncies d'Alacant i València en tres moments: les gestores de 1939-1940 i les eleccions municipals de 1948 i 1954.

La segona investigació és la de Roque Moreno, el qual ha rastrejat les «estretes però fosques relacions» d'empresaris, comerciants i propietaris alacantins amb el règim. Hi ofereix una abundant informació contrastada, obtinguda per la consulta dels arxius d'institucions econòmiques, dels anuaris i dels registres mercantils, en un treball sòlid que aprofita els avanços i la metodologia de la història econòmica. El cas d'Oriola serveix per a la corroboració dels abusos de la contrarevolució al camp ja remarcats per Barciela. Els propietaris agraris varen fer seus béns i millores deixades per les col·lectivitats i cooperatives anihilades pels vencedors. Les coses no foren semblants a la indústria, on els empresaris varen xocar amb els controls militars interessats a obtenir botí de guerra. Segons l'autor, a mitjan 1941 la burgesia alacantina va desfer-se de la «vella guàrdia» falangista i començà a controlar l'Organització Sindical. Des de la Secció Econòmica va accentuar el seu control laboral, va intervenir en el repartiment de quotes i llicències, va aprofundir les situacions de monopoli, va participar en el mercat negre amb la connivència de la burocràcia implicada, i finalment, va buscar posicions polítiques estratègiques en el poder local i altres càrrecs de cooptació, particularment a partir de les eleccions de 1948. El resultat fou una trama creixent d'interessos i relacions polítiques on destaquen els parentius establerts pels successius governadors civils de la província.

Si les possibilitats d'especulació, explotació laboral i acumulació per mecanismes polítics clientelars es reforçaren, no succeí el mateix amb la capacitat de pressió de l'empresariat alacantí en la política econòmica dels governs de Franco. La CONCA fou per complet absorbida i les cambres de comerç portaren una vida lànguida. Pel seu costat, la Vicesecretaria d'Ordenació Econòmica de l'Organització Sindical va ser poc funcional com a mecanisme de representació d'interessos i s'hagueren de trobar noves vies informals o encobertes d'associació. Les posicions davant l'intervencionisme autàrquic, el qual va actuar amb evident ignorància i descoordinació, mai no estigueren unides: a favor els industrials tèxtils alcoians i en contra el sector del calçat i els comerciants de la capital. Tot i això, hi hagué factors nous

de cohesió de l'empresariat com la fi de la intervenció econòmica estrangera en els negocis alacantins o el discurs provincià *alicantinista* enfront de la pinça econòmica de Múrcia al sud i València al nord. La gran expansió inversora en creació de societats anònimes entre 1939 i 1947 ens mostra la sòlida confiança del capital alacantí en la continuïtat de la dictadura.

La similitud de la situació analitzada per Roque Moreno amb el paradoxal cas català estudiat per Carme Molinero i Pere Ysàs és evident. Per una banda, es tractava d'una estructura econòmica susceptible d'ésser durament colpejada per la política autàrquica. Així mateix, hi trobem divisió de posicions segons sectors i marginació dels centres decisoris a Madrid, però també un suport ple a la continuïtat del règim.

La investigació de Francisco Sevillano es troba entre els estudis sobre política d'informació i opinió pública. Com a resultat presenta una anàlisi dels mitjans de propaganda instrumentats a la província (premsa, ràdio i cinema) i resumeix cronològicament els informes sobre l'opinió pública alacantina recollits pel partit mitjançant la Vicesecretaria d'Educació Popular i la Delegació Nacional de Províncies. Entre les condicions que varen afectar la formació d'opinió pública durant els anys quaranta, l'autor es refereix a la «completa desarticulació de la societat civil» després de la guerra, l'existència d'una població «relegada a l'àmbit de la vida privada», «sumida en la desinformació i la incomunicabilitat». Els informadors del partit varen trobar un estat indeterminat de «suport difús», de «dissidència», d'«indiferència general», «malestar» per les situacions immediates de la «dura vida quotidiana», «acatament aparent» i, en general, «apatia política». Aquesta situació era conseqüència de «l'acceptació dels valors fonamentals del franquisme, de la desarticulació de la societat civil». Estudis com aquest de Francisco Sevillano permeten donar un primer pas d'aproximació amb l'objectiu de conèixer les actituds reals de diferents grups de la població. El segon ha d'ésser una contrastació amb els resultats de noves investigacions d'història oral i de documents personals per arribar a una crítica necessària del llenguatge i la visió sens dubte parcial oferida pels informants del règim.

J. ALBERTO GÓMEZ RODA

Enric TELLO, *Cervera i la Segarra al segle XVIII. En els orígens d'una Catalunya pobra, 1700-1860*, Lleida, Pagès Editors, 1995. 542 ps.

Necessàriament, aquest llibre d'Enric Tello s'ha d'incloure dins una sèrie ja llarga de treballs —en part en col·laboració amb Ramon Garrabou, Enric Vicedo i altres historiadors— que, bo i resseguint i actualitzant l'anàlisi de Pierre Vilar sobre el creixement català del Vuit-cents, proposen una interpretació novedosa i fonamentada dels efectes de la irrupció revolucionària del liberalisme a la Catalunya agrària. Aquest estudi guanya, doncs, si s'insereix en aquest conjunt de treballs, però és també un exemple excel·lent d'una manera original d'analitzar aquests problemes allò que mereixeria l'atenció igualment dels no especialistes ni en la problemàtica ni en el període abordats. Per quins motius? D'una banda, és ja antiga la perspectiva que destaca la importància més aviat secundària dels canvis que suposà la revolució liberal, fins al punt que les hipòtesis més o menys provisionals esbossades ja fa temps a partir d'elements molt escassos continuen aplicant-se per part d'aquells que necessiten donar una visió ràpida del pas al món contemporani. En auxili d'aquesta perspectiva —al marge de la cada cop més problemàtica al·lusió a la «via prussiana»— funcionen determinats enfocaments: sobretot, el continuïsmen bàsic de la distribució de la propietat de la terra (tot l'efecte «revolucionari» del liberalisme hauria estat la desamortització de l'Església, es diu de vegades) i, en segon lloc, l'omissió del pes econòmic dels vells mecanismes senyoriais d'extracció d'excedent. Un balanç realista necessitaria un examen global dels canals que han canviat o que s'han mantingut, anàlisi que justament aborda l'obra de Tello d'una manera original i molt propera a la realitat estudiada.